

IN VOGELVLUCHT

ELECTRA'S BOEZEMGEMAAL DE WATERWOLF

Paul Paris

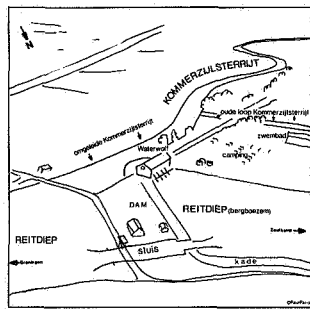
Met de bouw van het gemaal de Waterwolf kwam een betere ontwatering van westelijk Groningen via het Reitdiep tot stand. Het thans 70 jaar oude gemaal is niet alleen in waterstaatkundig, maar ook in landschappelijk en architectonisch opzicht een karakteristiek bouwwerk.

SINDS DE 13e TOT DE 15e EEUW ZORGDEN ZIJL-vesten als bestuurlijke eenheden voor de gang van zaken betreffende waterbeheersing en zorg voor dijken in onder meer Hunsingo en Westerkwartier. Centraal in de waterlozing fungeerde het Reitdiep, ooit ontstaan door samenvloeiing van de Hunze en de Drentse A. Eeuwenlang was het Reitdiep een getijdenrivier waarop een groot aantal zijvesten uitwaterde. Tot het einde van de 19e eeuw werd bij eb water op dit diep uitgeslagen, niet alleen van de stad Groningen en Ommelanden, maar tevens van het aangrenzende deel van Drente. Bij hoog oplopend tij echter stagneerde de ontwatering en dit leidde soms ver landinwaarts tot overstromingen. Wateroverlast binnen het stroomgebied van het Reitdiep kon aldus van twee kanten komen: van zee maar ook vanuit het achterland. De dreiging uit het achterland werd steeds groter. Door de verveningen in Oost-Groningen en Drente werd het neerslagwater steeds minder door het veen als een spons vastgehouden. De oppervlakteafvoer steeg hierdoor en daarmee het wateraanbod in het bovenstroomse deel van het Reitdiep. In het begin van de 19e eeuw werd de afwatering via het Reitdiep steeds problematischer, mede door voortgaande dichtslibbing bij de monding in de Lauwerszee.

Intussen waren door bestuurlijke reorganisa-

ties tijdens de tweede helft van de 19e eeuw grotere en beter functionerende waterschappen ontstaan, zoals Waterschap Hunsingo en Waterschap Westerkwartier. Op provinciaal nivo werden verder plannen gemaakt om de alsmaar verslechterende afwateringstoestand een halt toe te roepen. Er werd besloten tot een aantal infrastrukturele verbeteringen waarvan de belangrijkste waren de afsluiting van het Reitdiep van de zee door een sluis bij Zoutkamp en de aanleg van het Eemskanaal. De sluis bij Zoutkamp zou het vloedwater tegen moeten houden, waardoor bij eb alleen het eigenlijke boezemwater geloosd hoefde te worden, zonder het eerder bij vloed binnengedrongen zeewater.

In 1877 kwam de sluis bij Zoutkamp gereed.

De bouw van de sluis betekende een vernauwing van de monding van het Reitdiep. Hierdoor viel een deel van de stroming weg waardoor aan de kant van de Lauwerszee slib werd afgezet. In eerste instantie had deze aanslibbing geen merkbare gevolgen voor de waterafvoer via het Reitdiep. Het gaf echter wel een belemmering van de waterlozing via de Lauwers, aan de Friese kant van de Lauwerszee. Toch was ook aan de Groningse kant de lozing via de sluis bij Zoutkamp niet altijd ideaal. De beperking was niet alleen de lozing bij eb, ook de wind moest uit de juiste hoek komen: bij krachtige aanlandige westenwind was immers ook bij eb geen uitwatering mogelijk. Juist bij dergelijke weersomstandigheden was het waterbezwaar uit het achterland groot.

In 1918 werd het via een rijksbijdrage mogelijk een gemaal te bouwen, waardoor de afhankelijkheid van de natuurlijke uitwatering verviel. De bouw vond plaats onder supervisie van het inmiddels opgerichte bemalingswaterschap Electra, een samenwerkingsverband van de waterschappen Hunsingo, Westerkwartier en Reitdiep. Het gemaal werd niet in Zoutkamp, maar 5 km landinwaarts bij Lammerburen aan de samenvloeiing van het Reitdiep en het Kommerzijlsterrijt gebouwd. Een van de belangrijkste redenen hiervan was om van het Reitdiep gelegen tussen het gemaal en Zoutkamp een bergboezem te maken. Bij ongunstige weersomstandigheden kon hier tijdelijk boezemwater in worden opgeslagen dat bij beter weer uitgesluisd kon worden. Dit gaf tevens een krachtige uitstroom waardoor slib verder de Lauwerszee in werd getransporteerd.

De bergboezem gaf ook de mogelijkheid het achterland regelmatig te bemalen, wat tevens een besparing op energiekosten gaf.

De Waterwolf werd niet in het Reitdiep zelf gebouwd, maar op de landtong tussen het Reitdiep en het Kommerzijlsterrijt. Het Reitdiep werd afgesloten door een dam, waarin de landinwaartse sluis van de bergboezem werd gebouwd. Na de voltooiing van de Waterwolf werd het Reitdiep tot het gemaal verbreed en het Kommerzijlsterrijt in zuidoostelijke richting omgeleid.

Op de voorgrond van de luchtfoto de dam in het Reitdiep met de sluis, ophaalbrug en dienstwoningen. Duidelijk is te zien dat de sluis opgenomen is in de hoge omkading van de bergboezem. Aansluitend op de dam het gemaal met de persbuizen van de vier schroefpompen. ●